

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus son
(5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Vaxidov Suxrobjon</i> O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING ROLI	10-14
<i>Mamatqulov Bekzod, Negmatova Dilafro'z</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA FARMATSEVTIKA SANOATINING RIVOJLANISHI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2024 YILLAR)	15-20
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> FARG'ONA VODIYSINING O'RTA ASRLAR DAVRI KULOLCHILIK HUNARMANDCHILIGI TARIXIDAN	21-25
<i>Raxmatov Ramshod Raximovich</i> XX ASRNING BOSHLARIDA BUXORO VA TURKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AFG'ONISTON OMILI	26-30
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o'g'li</i> SOVETLAR DAVRIDA FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA MADANIY HAYOT (Z. M. BOBUR NOMLI ISTIROHAT BOG'I MISOLIDA)	31-37
<i>Ergashev Ahmad Abdug'offorovich</i> PAXTAKOR-79 FOJIASI: O'ZBEK FUTBOLINING SSSR OLIY LIGASIDAGI RIVOJLANISH TRAYEKTORIYASIGA TA'SIRI (1979-1991)	38-44
<i>Ergashev Umar Kuzyevich</i> O'ZBEKLARNING "QOVCHIN" URUG'IGA DOIR MULOHAZALAR (QASHQADARYO VOHASI)	45-49
<i>Bebitov Maqsud, Jo'raqulova Mukambar</i> JALOLIDDIN RUMIY: TURKISTON VA ANADOLU O'RTASIDAGI MA'NAVIY KO'PRIK	50-57

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Isayev Kobiljon Abdukodirovich</i> SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY INKLYUZIYA FAOLIYATINING IJTIMOIIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	58-69
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич</i> ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	70-78
<i>Zokirjonov Muhammadsodiq, Mirzayeva Fotima</i> KAPITAL AKTIVNI BAHOLASH MODEL (CAPM)NING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	79-91
<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО – ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА В ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА	92-98
<i>Jumayeva Guzal, Jumadullayeva Durdona</i> JAHONDA KORPORATIV BOSHQARUV TENDENSIYALARI VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	99-105

<i>Rustamov Jamshed Boturjonovich</i> BIZNES-TA'LIMI XIZMATLARINI KO'RSATUVCHILARNING MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	106-110
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich</i> SHAHARSOZLIKDA ZAMONAVIYLIK VA MILLIYLIK MASALASI	111-114
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> YOSHLARDA MILLIY IDENTIKLIKNI SAQLASHNING OMILLARI	115-123
<i>Eshpulatov Inoyat Saparovich</i> FAXRIDDIN ROZIYNING INSON FALSAFASI	124-128
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTERNING DEISTIK MATERIALIZMI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	129-133
<i>Rustamaliyev Mirjalol Hayrullo o'g'li</i> BARQAROR RIVOJLANISHDA DAVLAT BOSHQARUVINING AXLOQIY VA FALSAFIY MUAMMOLARI	134-138
<i>Abdumalikov Abdulatif, Juraboyeva Dilmura</i> YANGI O'ZBEKISTONDA JAMIYAT, INSON VA TABIAT MUNOSABATLARINING UYG'UNLIGI	139-143

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	144-152
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дильбар</i> ТИПОЛОГИЯ КОНВЕРГЕНЦИИ В ЛИНГВИСТИКЕ	153-158
<i>Mirzayeva Kamola</i> "DEVONU LUG'ATIT TURK" ASARIDA KIYIM-KECHAK NOMLARI	159-164
<i>Abdullayev Akmal Amirovich</i> TOSHKENT VILOYATI ETNOTOPONIMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNIK GURUHLAR MIGRATSIYASINING TA'SIRI	165-169
<i>Sayfullayeva Dilnoza Dilshod qizi</i> XUDOYBERDI TO'XTABOYEVNING "BESH BOLALI YIGITCHA" ROMANIDA MUALLIF BIOGRAFIYASI IFODASI	170-174
<i>Rahmonova Surayyo Ne'matovna</i> MERONIMLARNING GRAMMATIK VA STRUKTURAVIY XUSUSIYATLARI	175-179
<i>Чернова Наталья Васильевна</i> ОЦЕНКА И ДИАГНОСТИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ	180-184
<i>Abdusalomova Aziza Homidovna</i> SA'DIY SHEROZIY SHE'RIYATINING ANGLIYADAGI TARJIMALARIDA POETIK SHAKLNING USTUVORLIGI	185-192

<i>Morozova Anastasiya Vladimirovna</i> SEMANTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS IN THE NAMES OF DINING ESTABLISHMENTS	193-196
<i>Murotaliyeva Maftuna Shukurullo qizi</i> P.D.JEYMSNING DETEKTIV ASARLARIDA INTERTEKSTUALLIK	197-200
<i>Ismatova Shaxnoza Axror qizi</i> DAVLAT RAHBARLARINING BAYRAM TABRIKLARI: LINGVISTIK, STILISTIK VA PRAGMATIK TAHLIL	201-205

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Qayumov Zoir Ergashevich</i> O'ZBEKISTONDA YURIDIK JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH INSTITUTI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	206-210
<i>Tajaliyev Ilyosbek</i> PIROTEKNIKA BUYUMLARINING QONUNGA XILOF MUOMALASINING UMUMIY TAVSIFI VA TURLARI	211-215
<i>Sanayev Botir</i> SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHDA YETKAZILGAN ZARAR UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIK MUAMMOLARI	216-221
<i>Alisherova Nozima Nizamidin qizi</i> PORA OLIH JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	222-230
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> SPECIFIC FEATURES OF EARLY TERMINATION OF LOCAL DEPUTY POWERS ON OBJECTIVE GROUNDS	231-234
<i>Mirzayev G'olibjon Halimovich</i> PROKURATURA ORGANLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH TUSHUNCHASI, AHAMIYATI VA ZARURATI	235-242

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI ART-PEDAGOGIKASI ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI	243-248
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA YUQORI SINF O'QUVCHILARINING IRODAVIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH.....	249-255
<i>Egamberdiyeva Zarina Oltiboyeva</i> GEOAXBOROT TEXNOLOGIYALAR FANINI O'QITISHDA GAMIFIKATSIYA METODIKASINI QO'LLAB TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	256-260
<i>Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,</i> INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI INOBATGA OLGAN HOLDA TALABALARNING ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	261-265
<i>Alimkulov Jamshid</i> BO'LAJAK GEOGRAFIYA O'QITUVCHILARINING LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI	266-272

Kurbanov Olim Esirgapovich

TARIX FANI MUTAXASSISLIGI MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT

KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH: TARIX VA ZAMONAVIYLIK 273-277

Received: 10 March 2025

Accepted: 15 March 2025

Published: 25 March 2025

Article / Original Paper

REFLECTIONS ON THE "KAVCHIN" SEED OF THE UZBEKS (KASHKADARYA OASIS)

Ergashev Umar Kuzyevich

Independent researcher

University of Ekonomies and Pedagogy

nongovernmental edicational establishment

Abstract. The name of several localities in Kashkadarya, Surkhandarya, Bukhara, Samarkand regions occurs in the form of Kavchin, Upper Kavchin, Lower Kavchin, Kavchinon. when you ask how many dark pages of history that we know and don't know begin to shine through in front of you. The article discusses, analyzes and provides reasoning on these issues, as well as discusses some promising information on these issues.

Keywords: Kavchin, Upper Kavchin, Lower Kavchin, Kavchinon, Potron-kavchin, Hammock-kavchin, Shirkent-kavchin, Lagandi-kavchin, "beguzuv", "balkhi", "kurpachuvish", "buzchi", "Kashmiri", "Sulaiman", "imam", "buyin", "tugal", "tuyabuyin".

O'ZBEKLARNING "QOVCHIN" URUG'IGA DOIR MULOHAZALAR (QASHQADARYO VOHASI)

Ergashev Umar Kuzyevich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

nodavlat ta'lim muassasasi

mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Qashqadaryo, Surxondaryo, Buxoro, Samarqand viloyatlaridagi aholi maskanlaridan bir qanchasining nomi Qovchin, Yuqori Qovchin, Past Qovchin, Qovchinon ko'rinishida uchrashi ushbu atamaning bejiz paydo bo'lmagani, bir-biriga uzoq-yaqin bo'lgan bir necha viloyatda bunday nomda qishloqlarning borligi shunchaki tasodif yoki o'z-o'zidan bo'lmaganini, bir qarashda qandaydir notanish so'zga o'xshaydigan ushbu atamaning negizi surishtirsangiz qarshingizda tarixning biz bilgan va bilmagan qancha-qancha qorong'u sahifalari oydinlasha boshlaydi. Maqolada ushbu masalalar bo'yicha ko'rib chiqilib, tahlil qilinib, ular to'g'risida mulohazalar keltirilgan, shuningdek, ushbu masalalar bo'yicha ayrim istiqbolli ma'lumotlar muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Qovchin, Yuqori Qovchin, Past Qovchin, Qovchinon, Potron-qovchin, Gamak-qovchin, Shirkent-qovchin, Lagandi-qovchin, "beguzuv", "balxi", "ko'rpachuvish", "bo'zchi", "kashmiri", "sulaymon", "imom", "bo'yin", "to'gal", "tuyabo'yin".

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI2Y2025N07>

O'zbekistonda "Qovchin" nomli aholi maskanlari – qishloq, mahalla, go'zar va ovullar uchraydi. Yurtimizda, ayniqsa, Qashqadaryo, Surxondaryo, Buxoro, Samarqand viloyatlaridagi aholi maskanlaridan bir qanchasining nomi Qovchin, Yuqori Qovchin, Past Qovchin, Qovchinon ko'rinishida uchrashi ushbu atamaning bejiz paydo bo'lmagani, bir-biriga uzoq-yaqin bo'lgan bir necha viloyatda bunday nomda qishloqlarning borligi shunchaki tasodif yoki o'z-o'zidan bo'lmaganini ko'rsatadi. Bir qarashda qandaydir notanish so'zga o'xshaydigan ushbu

atamaning negizi surishtirsangiz qarshingizda tarixning biz bilgan va bilmagan qancha-qancha qorong'u sahifalari oydinlasha boshlaydi.

Qashqadaryo viloyatining o'zaro tutash ikki-uch tumanida Qovchin degan qishloqlar uchrab, ular aholisi bir-birlarining qarindosh-urug' deb biladilar. Qarshi tumanining janubiy, G'uzor tumanining shimoliy va Qamashi tumanining har ikkala tumanga tutash hududlarida Qovchin nomli alohida-alohida qishloqlarning borligi esa aytib o'tilgan tumanlar aholisining bir qismi tarixan o'zaro qarindosh-urug' bo'lganidan darak beradi. Qashqadaryo vohasida yana shu nomdagi bir qator qishloqlar uchrashi esa vohada bunday toponimning paydo bo'lishining negizida qanday tarixiy jarayonlar yotishi masalasini tadqiq qilishga undaydi. Vohadagi Yakkabog' va Kitob tumanlarida ham shu nomdagi qishloq nomining uchrashi buning yorqin misolidir. Shuningdek, shu nomdagi qishloqlar Samarqand viloyatining Samarqand va Tayloq tumanlarida, Buxoro viloyatining Kogon va G'ijduvon tumanlarida aholi maskanlari nomi sifatida uchraydi [1;172-173.]. Bundan tashqari, Boysun shahrida Qovchingo'zar mahallasi qayd etilgan [2;173.].

G'uzor tumanidagi Qovchin qishlog'i vakillari kelib chiqish jihatidan qo'shni Qarshi tumanidagi Potron-qovchin, Gamak-qovchin, Shirkent-qovchin, Lagandi-qovchin nomli qishloqlar bo'lib[3:377], G'uzor va Qarshi tumanlari, shuningdek, vohadagi Qovchin nomli qishloqlar aholisi deyarli bir vaqtda vohaga kelib joylashgan bo'lsa kerak.

XX asr boshlariga tegishli aholi ro'yxatlarida Qashqadaryo vohasida 4640 nafar, xususan, Qarshi atrofidagi qovchinlarning soni 3815, Shahrisabz atrofida 825 kishi deb keltirilgan [4;40.]. 1920-yillarga tegishli statistik ma'lumotlarda esa O'zbekistonda yashovchi o'zbek qovchinlarning soni 25 mingga yaqin bo'lib, "beguzuv", "balxi", "ko'rpachuvish", "bo'zchi", "kashmiri", "sulaymon", "imom", "bo'yin", "to'gal", "tuyabo'yin" kabi tarmoq urug'lari bo'lgan [5; 75.].

Qovchin degan aholi maskanlari nomlarining aynan qachon uchrashi bilan qiziqqanimizda quyidagicha tarixiy manzaraga duch keldik:

1) O'rta asrlarda, ya'ni Chig'atoy ulusi (XIV – XV asrlar) va Temuriylar (1370-1507) davrida "qavchin" yoki "qovchin" nomi yirik turk-mo'g'ul urug'laridan birining nomi sifatida fors, turkiy va mo'g'ul tilli yozma manbalarda uchraydi [6; 171-172.];

2) Temuriylar davri tarixiy va adabiy asarlarida "qovchin" barlos, jaloyir, orlot, sulduz, qo'ng'iro't kabi ko'chmanchi urug'lari qatorida tilga olinib, ushbu urug' vakillari siyosiy va harbiy jarayonlarda faol ishtirok etgan shaxslar sifatida tilga olinadi [7;36,43,46,73];

3) XVI – XX asrlar oralig'ida yaratilgan "92 bo'vli o'zbek urug'i"ga aloqador forsiy va turkiy tilli shajara va nasabnomalarda "qovchin" o'zbek urug'laridan biri sifatida qayd etiladi [8;167.];

4) Buxoro amirligi (1753-1920) bilan aloqali forsiy tilli Qushbegi hujjatlarida amirlikka qarashli o'nlab aholi maskanlari – qishloqlar Qovchin, Qovchinon nomlari ostida tilga olinadi [9;77.];

5) XIX – XX asrlarga tegishli xorijiy tilli asarlarda, ayniqsa, O'rta Osiyoga tashrif buyurgan elchi va sayyohlarning qaydlarida Buxoro amirligi o'zbeklarining yirik urug'laridan biri o'laroq "qovchin"lar eslatib o'tiladi [10;15.].

O'zbek urug'lari ro'yxati ("Nasabnoma"lar)da, shu jumladan, Sayfuddin Axsikandiyning "Majmu' at-tavorix" (Tarixlar jamlamasi) asarida (XVI asr) "qovchin" o'zbek urug'laridan biri sifatida keltiriladi. Qizig'i, shundaki, ushbu ro'yxatlarning bir nechasida ular "batosh" etnonimi

bilan yonma-yon qayd etiladi [11;167.]. Qashqadaryo vohasida ham ushbu ikkala urug' nomi bilan ataluvchi qishloqlarning ko'pincha qo'shni yoki yaqin hududlarda joy olganligi ko'zga tashlanadi. Ayniqsa, Qarshi va G'uzor tumanlarida Qovchin va Batosh qishloqlari joylashuv o'rniga ko'ra o'zaro bir-biriga yaqinligi diqqatni tortadi.

Buxoro amirligiga qarashli viloyat (beklik) va tumanlarda "Qovchin", "Qovchinon" nomli o'nlab qishloqlar mavjud bo'lgan. XX asrning boshlariga tegishli Qushbegi arxivi hujjatlarida Buxoro viloyatiga qarashli Xayrobod tumanida Qovjin, Shimoli-i rud tumanida esa Qovchin nomli qishloq nomlari tilga olinadi. Shuningdek, ushbu hujjatlarda Qarshi bekligiga qarashli Chim amlokligida Qovchin, Patiron amlokligida Qovchin-Patiron, Fazli amlokligida esa Qovchin-Shirkent qishloqlarining nomi qayd etiladi. Bundan tashqari, Qushbegi hujjatlarida Yakkabog' begligining Qorabog' amlokligiga qarashli bir qishloq Qovchin nomi bilan uchraydi [12;77.].

Qovchin muayyan bir turkiy urug' yoki turk-mo'g'ul elat sifatida o'rta asr yozma manbalarida ko'p bora eslatib o'tilgan bo'lsa-da, boshqa ko'plab turk-mo'g'ul urug'laridan farqli holda asosan o'zbeklar tarkibida tilga olinadi. Qozoq, qirg'iz, turkman, boshqird, no'g'oy yoki qoraqalpoqlarda shu yoki shunga o'xshash biror etnonim uchramasligi[13], aksincha qovchinlar ko'proq Amudaryo – Sirdaryo oralig'idagi hududlarda yashaydigan urug' sifatida qayd etilishi ushbu urug' vakillarining asosan bugungi O'zbekiston hududida o'troqlashib qolganini ko'rsatadi. Shunga o'xshash holat barlos, arlot, sulduz, qarluq kabi qaysi biri turkiy, qaysi biri turk-mo'g'ul urug'lari bo'lgan urug'larga ham tegishlidir. Ma'lumki, ushbu urug'larning sezilarli bir qismi, ayniqsa, barlos, arlot va sulduzlar XIII asrning ikkinchi choragi – XIV asrning boshlarida O'rta Osiyoga Mo'g'uliston va Oltoy hududlaridan ko'chib kelgan edilar. Qovchinlar ham aynan o'sha kezlarda Chingizxon boshchiligidagi turk-mo'g'ul urug'larining g'arbga, asosan O'rta Osiyoning ichki hududlariga ko'chishlari davrida qo'shin tarkibida joy olgan urug' sifatida bilinadi [14; 165-176.].

Zahiriddin Muhammad Bobur o'zining "Boburnoma" ("Vaqoye") asarida otasi Umarshayx mirzoning amirlarini sanaganda Ali Mazidbek qavchin, Qosimbek qavchin haqida yozib, ikkinchisining Andijonning qadimiy qo'shin beklaridan biri ekaniga urg'u beradi[15; 36.]. Shuningdek, Bobur o'z asarida o'z davrida taniqli bek va harbiy amaldorlar orasida Bug'do qavchin, Pirmuhammad elchi Bug'a qavchin, Muhammadquli qavchin, Mirzoshoh qavchin, Mirshoh qavchin va boshqalar haqida eslatib o'tadi [16;42, 46, 53, 72.]. Bu esa Temuriylar qo'shinida va davlat boshqaruvida qovchin urug'i vakillarining o'ziga xos o'rni bo'lgani, qo'shining sezilarli bir qismini ushbu urug' vakillari tashkil etganidan darak beradi.

V.V. Barotoldning yozishicha, tarixiy manbalar, shu jumladan, Sharafuddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asaridan ma'lum bo'ladiki, "qovchin" so'zi boshlang'ichda muayyan bir urug' nomi emas, balki imtiyozli toifa nomi, «qo'shin qo'mondoni» yoki «qo'shin» ma'nosini anglatib, keyinchalik u etnonimga aylangan[17; 171-172.]. Elshunos olim T. Nafsoyning bir qator tadqiqotchilarning qarashlariga tayanib yozishicha, qovchin etnonimining so'nggi qismi -chin "odamlar", "xalq" ma'nosini anglatgan bo'lib, ushbu etnonimning bosh qismi o'tmishda "qov / qav / quv" ko'rinishida bo'lgan. Bu so'zlar qu / quv "oqqush" ma'nosida bo'lib, ushbu etnonim totemdan kelib chiqqan. Tadqiqotchining yozishicha, ayrim izlanuvchilar qovchin etnonimini mo'g'ulcha "xav" (epchil, chaqqon) va "chin" (qattiq, yengilmas, og'ishmaydigan, sodiq, kuchli) so'zlari bilan ochiqleydilar: xavchin – qavchin – qovchin "epchilik, chaqqonlik xususiyatlariga ega" [18; 377.].

Qovchin etnonimi asli Oltin O'rda (asosan, Dashti Qipchoq) hududida shakllangan ko'chmanchi o'zbek, qozoq, no'g'oy va qoraqalpoq urug'laridan farqli holda aytib o'tilgan hududda uchramaydi. Ko'rinishidan, qovchinlar "92 o'zbek urug'i" ro'yxatiga XVI asrdan boshlab yoki birmuncha keyinroq kiritilgan urug'lardan biri bo'lgan. Buni Shayboniylar qo'shinida o'rin olgan mang'it, do'rman, qipchoq, xitoy, ming, yuz, qirq va hokazolar orasida qovchin etnonimi uchramasligi[19;16.] ham tasdiqlaydi. Bundan tashqari, ushbu qarashimizni yuqorida aytib o'tilganidek, qozoq, no'g'oy, boshqird, qoraqalpoqlar tarkibida bunday etnonim mavjud emasligi ham qo'llab-quvvatlaydi.

Qisqasi, dastlab Mo'g'uliston va atroflarida yashagan qo'ng'tiroq, mang'it, barlos, arlot, sulduz, qatag'on, qovchin va hokazo kabi asosiy qismi turkiy, sezilarli bir qismi esa turk-mo'g'ul urug'larining Chingiziylar davrida g'arbga va janubi-g'arbga ko'chishlari natijasida O'rta Osiyoda jadal etnomadaniy jarayonlar yuz beradi. Ular orasida yetakchi urug'lardan biri bo'lgan qovchinlar boshlang'ichda Amudaryo – Sirdaryo oralig'ining bir qator hududlarida tarqalgan (masalan, Andijon atroflarida) bo'lsalar-da, so'nggi o'rta asrlarga kelganda ularning jips (kompakt) bo'lib yashaydigan hududi Qashqadaryo vohasi, ayniqsa, Qarshi tumani bo'lib qoladi. Bu holat ushbu urug' vakillarining vohada o'troqlashib, o'zlarining ko'plab qishloqlariga asos solishida o'z ifodasiga ega.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Qorayev S. Geografik nomlar ma'nosi. Toshkent: O'qituvchi, 1978. B.172-173.
2. Qorayev S. Geografik nomlar ma'nosi. – B. 173.
3. Nafasov T. Qashqadaryo qishloqnomasi. – T.: Muharrir, 2009. – B. 377.
4. Tuychiyev U. Rodo-plemennaya struktura uzbekov v konse XIX – nachale XX vv. Referat. – Moskva, 1982. – S. 40.
5. Oxunov N. Joy nomlari ta'biri. – T.: "O'zbekiston", 1994. – B. 75.
6. Bartold V.V. Sochineniye. Tom V. Raboti po istorii i filologii tyurkskix i mongolskix narodov. – M., 1968.– C. 171-172.
7. Bobur, Zahiriddin Muhammad. "Boburnoma". Porso Shamsiyev, Sodiq Mirzayev, Eyji Mano va Saidbek Hasanov nashrga tayyorlagan „Boburnoma“ asarini hozirgi uzbek tiliga Vahob Rahmonov va Karomat Mullaxo'jayeva tarjima qilgan.– Toshkent: O'qituvchi NMIU, 2008. – B. 36, 43, 46, 73.
8. Sultanov T.I. Opit analiza traditsionnix spiskov 92 «plemen ilatiya» // Srednyaya Aziya v drevnosti i srednevekovye. – M.: Nauka, 1977. – S. 167.
9. Naselenniye punkti Buxarskogo emirata (konets XIX – nachalo XX v.) / Materiali k istoricheskoy geografii Sredney Azii. Pod. Red. A.R. Muxammedjanova. – T.: Universitet, 2001. – S. 77.
10. Xanikov N. Opisaniye Buxarskogo xanstva. – SPb., 1843. – S. 15.
11. Sultanov T.I. Opit analiza traditsionnix spiskov 92 «plemen ilatiya» Srednyaya Aziya v drevnosti i srednevekovye. – S. 167.
12. Naselenniye punkti Buxarskogo emirata (konets XIX – nachalo XX v.). – S. 77.
13. Ataniyazov S. Etnonimi v turkmenskom yazike. – Ashgabat: Ilim, 1994; Karatayev O. Kirgiz etnonimder sezdygy. – Bishkek, 2003; reyrov R.X. Nogaytsi. Osobennosti etnicheskoy istorii i bitovoy kulturi. – Stavropol: «Servisskola», 2009; Kuzeyev R. G. K Proisxojdenuye bashkirskogo naroda. Etnicheskiy sostav, istoriya rasseleniya / R. G. Kuzeyev. – 2-ye izd., dop. – Ufa: Dizayn Poligraf Servis, 2010; Alpishes M. Shejire kazaxov: istochnike i trditsii. – Astana, 2013.
14. Sultanov T.I. Opit analiza traditsionnix spiskov 92 «plemen ilatiya». – S. 165-176.
15. Bobur, Zahiriddin Muhammad. Boburnoma. – B. 36.

-
16. Bobur, Zahiriddin Muhammad. Boburnoma. – B. 42, 46, 53, 72.
 17. Bartold V.V. Sochineniye. Tom V. Raboti po istorii i filologii tyurkskix i mongolskix narodov. – C. 171-172.
 18. Nafasov T. Qashqadaryo qishloqnomasi. – B. 377.
 19. Axmedov B. Gosudrastvo kochevix uzbekov. – M.: Nauka, 1965. – S. 16.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).